

Sunnersta Herrgård

Sunnersta Herrgård har uppstått ur Sunnersta by, som finns omnämnt redan på medeltiden. Namnet Sunnersta skrevs då på latin: *In Sundusum*, som har tolkats som "husa vid sundet" eller "området vid sundets mynning". Under medeltiden var Sunnersta en by i Bondkyrko socken ägd av kyrkan och brukad av arrendebönder. På 1500-talet, under Gustav Vasas tid, omvandlades kyrkans mark till kronohemman. För att få ordning på skatteindrivningen upprättades jordeböcker och de visar hur Sunnerstas fyra hemman och två utjordar (ej bebyggda) sköttes av arrendebönder. Delar av produktionen drevs in till skatt antingen till kronan eller kyrkan med Uppsala som ärkebiskopssäte. Vidare specificerades antal hästar som hemmanen skulle hålla tillgängliga och för vem. På den tiden var hästarna de viktigaste transportmedlen näst efter vattenlederna.

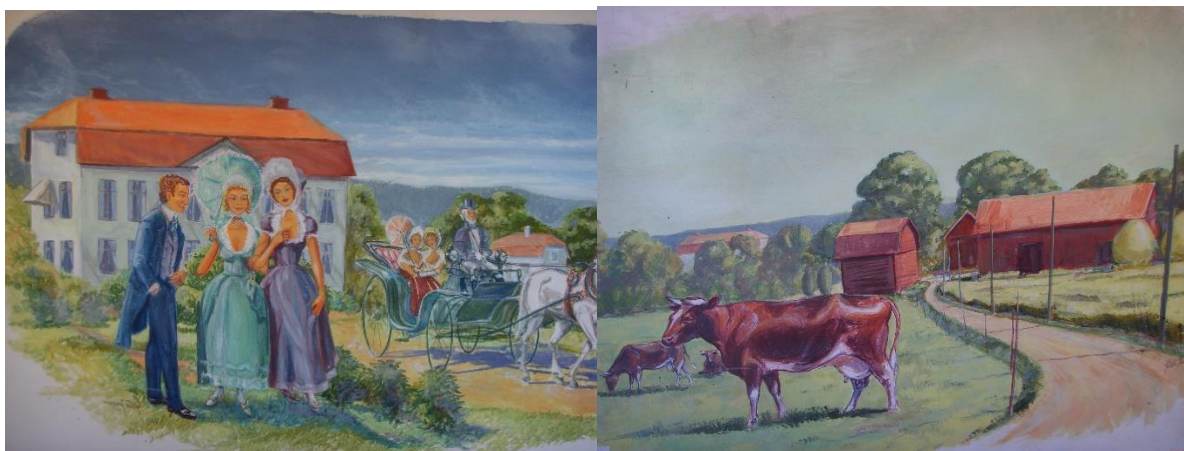
Under 1600-talet, kan vi följa hemmanen genom jordeböckerna. Fortfarande sköttes driften av arrendebönder, och avkastningen gick till kyrkans högsta ämbetsmän, som ärkebiskopen och biskopen och deras arvingar samt i viss mån till högre statstjänstemän vid Uppsala universitet. Även kavalleriet tillgodosågs av dessa hemman och det var troligen under denna tid som ett av hemmanen flyttades till herrgårdens nuvarande läge som rusthåll. Genom förläningar övergick hemmanen tidvis i privat ägo.

Under den enväldige kungen, Karl XI, skedde en reduktion och alla förläningar drogs in till kronan mellan 1680-82. Sunnerstaåsen avsattes till kunglig jaktmark. I ett särskilt beslut daterat 1690 tillföll ett av hemmanen, S.t Eriks, Uppsala universitet. År 1690 infördes också indelningsverket, vilket kom att påverka alla Sunnerstas hemman. Dessa fick bidra med en ryttare till kavalleriet och en soldat tillhörande rote 138.

- *Sunnersta, från östra sidan af Wiken. Afrit 1795.* [Hårstedt, Johan Gustaf](#), 1756 - 1820, konstnär+

På en karta daterad 1749 efter en ägomätning från 1691 av lantmätare Lars Hoffstedt, kan man se placeringen av fyra hemman i Sunnersta. Se nästa sida. Det sydvästra hörnet av kartan benämns Fäbo hage och hörde till Ultuna och motsvarar idag Granebergssområdet. Tre av de fyra hemmanen: no. 1 (S:t Eriks hemman), no 2 & 4 ligger samlade i Sunnersta by, beläget mellan Dag Hammarskjölds väg och Sunnersta Herrgård. Ett hemman (no. 3) ligger på den plats där Sunnersta Herrgård nu ligger. Detta hemman benämndes rusthåll och drevs av en rusthållare. År 1753 köptes detta av rådmannen i Uppsala, Peter Becklin och förblev därefter i privat ägo om än under olika ägare. Sunnersta Rusthåll bestod då av hemmanet no. 3 samt ett s.k. augment(f.d. hemman plus utjord). Peter Becklins son ärvde rusthållet, men sålde det år 1793 till Fredric Borell. Familjen Borell behöll rusthållet till 1826. Det är troligen under deras tid som den nuvarande herrgårdsbyggnaden uppfördes. Den och flyglarna är nu q-märkta.

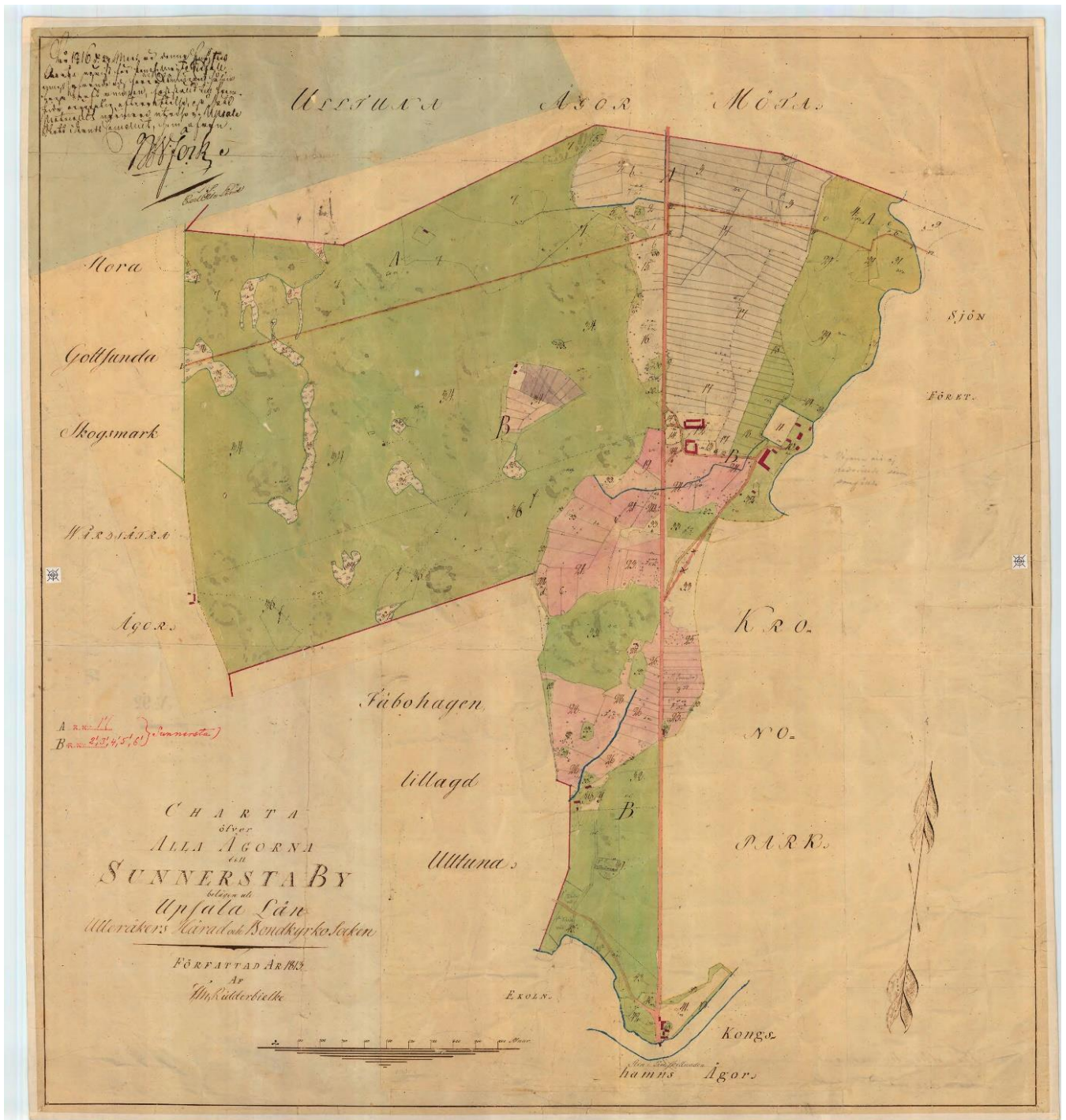
Gösta Josefssons planscher, målade 1969-1989, avbildar Sunnersta herrgård, och hänger nu i restaurang Sunnerstaköket

Herrgårdsepoken uppstår efter enskiftet 1813-1816.

Enskifte genomfördes i Sverige under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. Byarna splittrades när ägorna samlades under varje hemman. I Sunnersta utfördes enskiftet av J.E. Ridderbjelke. Då avdelades det s.k. akademihemmanet (S:t Erik, no. 1) från övriga Sunnersta och dess ägor samlades i Sunnerstas norra del både åker, äng och skog. En ny tomt för boningshus utstakades. Därmed uppstod Stora och Lilla Sunnersta. Stora Sunnersta, tidigare Sunnersta Rusthåll, är då en sammanslagning av övriga hemman med utjordar, som ägdes av släkten Borell, och arealen uppmättes till 327 tunnland. Sunnerstaåsen förblev dock kronopark. Se kartan. Enskiftet innebar att Sunnersta by gradvis upphörde. Alla ekonomibyggnader som djurstallar, lador, magasin, mm byggdes ut i området söder om herrgårdsbyggnaden, och stordrift infördes. Härbret nära herrgårdsbyggnaden är dock äldre, från 1700-talet, och är k-märkt.

Fredric Borell dog 1810 och herrgården ärvdes av hans enda barn, Wendla Christina, som var gift med lagmannen och häradsdomaren i Färentuna, Ärling, Lång- och Seminghundra, Gustaf Carlson, med anor inom högadeln. Han avled 1813.

Änkan Wendla Christina, född Borell, gifte om sig 1815 med ryttmästaren vid Livregementets dragonkår, Lars Ludwig Trafvenfeldt. De innehade sedan Stora Sunnersta till 1826, då Travenfeldt blir major och postkommissarie i Grisslehamn, varför de sålde gården. Stora

Ridderbielkes Enskifteskarta 1813 – Lilla Sunnersta skiftas till kartans norra del (röda linjer i östvästlig riktning) och resten blir Stora Sunnersta. Sunnerstaåsen benämns kronopark och tillhörde kronan. Granebergsområdet, Fåbo hage, hörde till Ultuna.

Sunnersta herrgårds byggnader, mangårdsbyggnad med flyglar och ekonomibyggnaderna är markerade i rött uppe till höger i bild. Vid de röda byggnadsmarkeringarna närmare Dag Hammarskjölds väg låg Sunnersta by.

Sunnersta kom under de följande 30 åren att skifta ägare med några års mellanrum. År 1855 köptes gården av kapten och friherre Jakob Theodor Stiernstedt. Nu kom Stora Sunnersta gård att ägas av far och son under sammanlagt 50 år. Sonen Ludvig Theodor, var liksom fadern officer vid Upplands regemente, där han avancerade till överstelöjtnant och efter faderns död övertog friherretiteln. Då militärtjänstgöringen vid det indelta regementet endast belöpte sig till några veckor per år, kunde de samtidigt bruka sin jordegendom. Som besutten jordägare gifte sig Ludvig Theodor 1875 med friherrinnan Emilia Liljencrantz och fick med henne fyra barn, alla födda på Stora Sunnersta. Vid sekelskiftet avvecklades indelningsverket och överstelöjtnant Stiernstedt omplacerades till Stockholm för nya uppdrag, varför familjen sålde Stora Sunnersta 1906. Inga tidigare ägare innehade Sunnersta herrgård lika länge som Stiernstedt. Så om Sunnersta herrgård skall förknippas med en ägarfamilj, så är det friherreätten Stiernstedt.

1800-talet kan betecknas som Stora Sunnerstas herrgårdsepok. I kyrkböcker och husförhörslängder anges rättare, statare, pigor som boende på gården samt på de underliggande torpen. I torpet Kråklund, som låg där Sunnerstakyrkan nu ligger, bodde lagårdskarlen och hästskötaren.

Sunnersta herrgård någon gång i början av 1900-talet. På gårdet i förgrunden låg tidigare Sunnersta by. Vägen motsvaras av dagens Herrgårdsvägen..

Sunnersta Herrgård- 1900-talet och framåt

Stora Sunnersta köptes 1906 av ett konsortium bestående av 7 personer från Uppsala i syfte att stycka av tomter till försäljning. Herrgården, ”corps-de-logiet”, avstyckades samma år och köptes av privata ägare. År 1917 flyttade pensionatsföreståndare Anna Nygren till Sunnersta och öppnade där vilohem i herrgården och de båda flyglarna. Vilohemmet vände sig till nervklena konvalescenter, dietpatienter m.fl. och bedrevs under 40 år.

År 1957 köptes herrgården med flyglar av Uppsala stad för föreningsverksamhet och vandrarhem. Lokalerna rustades upp och två paviljonger byggdes i flyglarnas förlängning 1964. Under sommarmånaderna bedrevs vandrarhemsverksamhet. Resten av året användes lokalerna som kursgård för olika föreningar: ungdomsföreningar, fackliga förbund, studieförbund och politiska föreningar.

Mellan 1994 och 2019 ägdes herrgården med flyglar och paviljonger av familjen Holm. De drev herrgården som konferensanläggning, restaurang och vandrarhem.

Margaretha Jägerstad, maj 2023

Källor

Sunnersta från istid till nutid. ”2:a upplagan, 1998 utgiven av Sunnersta Egnahemsförening

”Sveriges bebyggelse, landsbygden, Uppsala län, del IV, Hermes förlag, Uddevalla 1949 [huvudredaktör: Julius Ejdestam]”).

Svenska gods och gårdar, del 10, 1938. Redaktörer Wald von Sydow och Sten Björkman.

Sunnersta herrgård (2016). En historisk betraktelse av Margaretha Jägerstad.

www.sunnersta.me